

NRO 14039 Kroppefjäll med Teåkersälven, och Stora Halängen - Bengtsfors, Mellerud, Färgelanda, Vänersborg kommuner Område av riksintresse för naturvård
Områdesnummer: NRO 14039 **Områdesnamn:** Kroppefjäll med Teåkersälven, och Stora Halängen.
Kommun: Bengtsfors, Mellerud, Färgelanda, Vänersborg **Kartblad:** 8B N0, 9B S0 9C SV **Area:** 21375 ha. **Naturgeografisk region:** 21a Sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap. Dalslandsområdet. **Kust/havsregion:** - **Regionindelning för sjöar och vattendrag:** Huvudavrinningsområde 108 Göta älv 78 **Agrara kulturlandskapsregioner:** - **Landskapsform:** Sprickdalslandskap. **Riksvärde:** **Landskapstyp** **Naturtyp** **Vegetationstyp** **Arter** **Geologi** **Geovetenskap** **Berggrundsformer, bergarter, berggrundsstratigrafi, strandhak, klappervallar** **Vattendrag, sjö** **Fauna** **Myrkomplex** **Mossemosaik, kärrmosaik, rikt topogent kärr, sumpskog, svagt välvd mosse** **Rikkärr** **Flora, fauna**

Värdeomdöme: Kroppefjälls myrar är ostörda och innefattar botaniskt intressanta rikkärr i vildmarksmiljö. Myrkomplexen öster om Högsäter har höga naturvärden beroende på storlek, mångformighet och orördhet. Teåkersälven och Stommebäcken är lek- och uppväxtområde för flodpärlmussla. Öring, flodkräfta och glacialmarina relikter förekommer. Stora Halängen är representativt för Dalformationens tektonik. Förekomst av strandhak och klappervallar som anses representera högsta kustlinjen. **Huvudkriterier:** A, B, C, D **Stödskriterier:** Storlek, mångformighet, naturlighet, kontinuitet, representativitet, nyckelområde. **Förutsättningar för bevarande:** Området i sin helhet påverkas negativt av exempelvis vägar, bebyggelse, rationellt skogsbruk inom vissa delar, överföring av lövskog till barrskog, dikning, försurning, luftföroreningar. Skogsbruket bör bedrivas med stor naturvårdshänsyn. Friluftslivet kanaliseras så att störningskänsliga områden skonas. Vissa igenväxande kulturmarker hålls öppna. Teåkerssjön kalkas enligt kalkningsprogram. Teåkersälven och Teåkerssjön påverkas negativt av vattenavledning och fortgående försurning liksom kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, vandringshinder och vattenreglering, tillförsel av organiska gifter, insekticider, näringstillförsel, överfiske, inplantering av främmande öringstammar och kräftor samt skogsavverkning längs vattendraget. Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras. Stora Halängen påverkas negativt av exempelvis täktverksamhet och vägdragningar. **Säkerställande och internationell status:** Inom riksintresseområdet finns naturreservat, naturminnen, samrådsområde och biotopskyddsområde. Delar av området berörs av Natura-2000 områden (art- och habitatdirektivet). **Områdets huvuddrag:** Kroppefjäll är en stor högplata utsträckt i nordsydlig riktning. Fjällets östgräns utgörs av en kraftig förkastningslinje. Höjdskillnaden mot Dalboslättan är omkring 75 meter. Även begränsningen mot Valbodalen i väster är skarp medan övergången mot lågläntare områden i söder är mindre markerad. I norr utgörs gränsen av en sprickdal som löper mellan Dalskog och Dals Rostock. Trots 79 platåkaraktären finns stora höjdskillnader på fjället bildade av djupt nedskurna sprickdalar. Centralt finns dock ett mycket plant område benämnt Slättfjälla. Berggrunden byggs till största delen upp av gotiska gnejser och graniter samt av Kappeboformationen och Dalformationen. Den omväxlande berggrunden återspeglas i vegetationen med den rikaste växtligheten koncentrerad till Dal- och Kappeboformationen bergarter. Fjället är rikt på sjöar, omkring 250 stycken. Flertalet är små men några större sjöar finns. Av de många bäckarna är flera djupt nedskurna. Djurlivet på fjället är rikt liksom fågelfaunan med bl a forsärla, nötkråka, vitryggig och tretåig hackspett, fiskgjuse, orre, tjäder och järpe. Bebyggelse förekommer sparsamt. Ett fåtal vägar finns men antalet skogsbilvägar ökar. Värdefulla friluftsområden är Kappestigen vid Dals Rostock, området kring Karolinerleden, domänreservaten söder om samt området väster om Svinesjön, området kring Yxesjöarna, området mellan Stigen och Ragnerudsjön samt området väster om Bollungsjön. Teåkersfjället: Den starkt uppbrutna nordöstra delen av Kroppefjäll benämns Teåkersfjället. Här har bäckraviner, ofta med rik

flora, utbildats. Blåbärsgranskog och tallskog dominerar men lövinslaget är stort med olvon, lind och hassel. Norr om Yxesjöarna är vegetationen rik med bl a ängsnycklar, sumpnycklar och jungfru Marie nycklar. Vid Stora Yxesjöns sydöstra ände utgörs berggrunden av näringsrik grönsten. Här växer bl a smörbollar, gräsull, ängsstarr, myskgräs och sumpnycklar. Kappestigen: Kroppefjälls nordöstra hörn mellan Kabbosjön och Dals Rostock kallas Kappestigen. Landskapet är mycket uppbrutet. Kappestigen är den enda platsen i landet där den gamla bergartsserien Kappeboformationen finns bevarad. Den speciella geologin och topografin ger en växtlighet som skiftar mellan ängsgranskog, ädellövskog och magra hällmarkstallskogar. Flera områden inom Kappestigen har en rik flora. Vid Gråpälsan och kring Svarvaretorpet växer den i Sverige ytterligt sällsynta ormbunken uddbräken i stora bestånd tillsammans med nästrot, skogsknipprot och tvåblad. Möjligen utgör bestånden på Kroppefjäll hela det svenska individantalet av uddbräken. Vid Skogstjärn finns stora bestånd av ramslök och i branten väster om sjön växer bl a myskmadra, glansnäva, strävlost och skogsbingel. Vid Håletjärn växer klubbstarr, trindstarr och myggblomster. Vid västra Dammtjärnet finns gotlandsag och axag. Vid Mörtetjärn påträffas tibast, klippbräcka och svedjenäva. Idegran finns på många platser. Södra Kroppefjäll och fjällets östsida: Södra Kroppefjäll och fjällets östsida är uppbyggda av Dalformationens berggrund och karaktäriseras av botaniskt rika branter, skogar och myrar. Kulturpåverkan i form av bebyggelse, odlingsmarker och vägar är större här än i den norra delen av fjället. Vid Ragnerudssjöns branta östsida är det ädla lövinslaget stort med ek, ask, lönn och hassel. Branten är växtplats för många torrängsarter. Längs bäckarna uppträder kalkgynnade gräs och örter som backskafting, lundarv och knagglestarr. Vid Svinesjön finns onrråden med gammal granskog där tretåig hackspett häckar. Även vitryggig och mindre hackspett finns i området. En av Sveriges sällsyntaste mossor, skirmossa, *Hookeria lucens*, har återfunnits fertil vid Timmeråstjärn väster om Svinesjön där också stora bestånd av axag växer. Norr om Rådanessjön finns flera områden med lövskog och igenväxande hagmarker. Floristiskt hör området till de rikaste på Kroppefjäll med små partier ängsgranskog spridda bland de lövblandade barrskogarna. Idegran växer öster om Stoteås tillsammans med en rad rikväxter som myskmadra, murgröna, tandrot, bergmynta och trolldruva. I Aletjärn och Vämnestenssjön växer halvgräset axag. Ytterligare en lokal för uddbräken har upptäckts i området. Den rika floran fortsätter utefter hela östsidan av Kroppefjäll. I branterna har ibland en rik torrängsflora utbildats som t ex vid Linde vid Örsjön där S:t Pers nycklar och den östliga krisslan växer. Skirmossa växer vid Tröten och Oxepälsbäcken och vid Hålmyr växer orkiden skogsknipprot. På Kroppefjälls östra sida finns utbredda sediment bildade genom svallning av moränen. Här finns 80 strandhak och klappervallar på flera platser. Några strandhak ligger på en sådan höjd att de får anses representera högsta kustlinjen. En av de bästa lokalerna finns vid V Blekan. Kroppefjälls myrar är ostörda och ligger i en miljö med vildmarkskaraktär. De och innefattar botaniskt intressanta rikkärr med arter som ag, axag, tätört, dvärglumner, gräsull, sumpnycklar och ängsnycklar. I det glest bevuxna myrkomplexet öster om Högsäter återfinns dessutom arter som klubbstarr och brunstarr. Teåkersälven och Teåkerssjön: Teåkersälven har sitt ursprung i Bredmossen sydväst om Bäckefors och rinner ut i Teåkerssjön. Från Bäckefors och fram till Teåkerssjön är älven starkt meandrande. På flera ställen t ex vid Björtveten hävdas de öppna markerna kring älven som vall och åker. Teåkersälven har hög biologisk funktion. Älven fungerar som genbank för flodpärlmussla med ett av södra Sveriges största bestånd (92 000-93 000 exemplar funna). Goda bestånd av flodkräfta och öring. Även Teåkerssjön har en mycket hög biologisk funktion och innehar vissa raritetsvärden. Bland glacialrelikerna märks pungräka, *Mysis relicta*, och *Limnocalanus macrurus*. Flodkräfta finns även här. Den biologiska mångformigheten är tämligen hög, främst beroende på den artrika fiskfaunan samt den varierande sammansättningen av strandnära områden med lövskog och odlad mark samt strand- och vattenvegetationen i sjön. Stora Halängen: Området är representativt för Dalformationens tektonik. Sålunda påträffas här flera överskjutningar, där urberget, d v s Dalformationens underlag, har skjutits ut över de yngre avlagringarna. Vägs kärningar och ett skifferbrott underlättar studiet av

lagerföljderna. I skifferbrottet påträffas tvärskiffning och böljeslagsmärken. Området utnyttjas som exkursionslokal vid universitetens undervisning i geologi och naturgeografi. **Anmärkningar:** Stora delar av området redovisas som klass II och mindre delar som klass I och III i länets naturvårdsplan. VMI-id: 09B2H03-05, 09B2I04-05, 09B3H02, 09B3I01-02, 09B1H03. Teåkersälven och Teåkerssjön redovisas som klass II, högt naturvärde, i Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag i Älvsborgs län. Fem domänreservat varav två stycken centralt på fjället (469 ha) samt tre stycken mindre på fjällets östsida. Inom de fyra berörda kommunerna har riktlinjer för reglering av tillkommande bebyggelse antagits. Detaljplaner finns för fritidsbebyggelse norr om Teåkerssjön och på Örsjöns västra sida.

Referenser: Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintressen för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk. Gustavsson, L. 1975: *Kroppefjäll - Naturbeskrivning, utvärdering, förslag till markdisposition*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1976:2. Kroppefjällskommitten. 1976: *Kroppefjäll - förslag till markanvändning och åtgärder*. Lind B. & Samuelsson L. 1981: *Kvartär- och berggrundsgeologisk guide över Dalsland*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1982:5. Länsstyrelsen 1976: *Natur i Älvsborgs län*, s 290 ff. Länsstyrelsen 1985: *Naturvårdsprogram för sjöar och vattendrag. Melleruds kommun*. Länsstyrelsen 1994: *Våtmarker i Älvsborgs län*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1993:6. Länsstyrelsen 1996: *Naturvärden på Kroppefjäll, översiktlig naturinventering av Kroppefjällsplatån*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Meddelande 1996:6. 1997: *Beslut om bildandet av naturreservatet Kroppefjäll med skötselplan*. Länsstyrelsens fauna- och floraregister. (Förvaras på Länsstyrelsen i Vänersborg). Naturvårdsverket 1994: *Myrskyddsplan för Sverige*. Solna. Örtenblad, T. 1974: *Naturinventering av Kroppefjäll*. Länsstyrelsen i Älvsborgs län 1976:7.